

Växt- och miljöavdelningen
Jens Weibull
jens.weibull@jordbruksverket.se

POM programrådsmöte nr 31, 2014-10-16

Närvarande:

Ida Backström, LRF Trädgård; Sanna Black Samuelsson, Skogsstyrelsen; Bo Gertsson, Lantmännen Lantbruk; Mats Havström, Göteborgs Botaniska Trädgård; Eva Jansson, SLU/LTV-fak; Annett Kjellberg, Jordbruksverket (ordf.); Maria Nyman-Nilsson, Fredrikdals museer och trädgårdar; Morten Rasmussen, NordGen; Jens Weibull, Jordbruksverket (sekr.)

Anmält förhinder:

Åsa Ahrland, SLU; Krister Andersson, Sveriges Pomologiska Sällskap; Viktoria Hallberg, Sveriges hembygdsförbund; Anna Lindhagen, Naturvårdsverket; Fabian Mebus, Riksantikvarieämbetet;

Övriga närvarande:

Björn Aldén, Göteborgs Botaniska Trädgård (punkt 5); Lena Ansebo, NordGen

1. Öppnande, samt välkomnande av nya ledamöter

Annett Kjellberg, Regelenheten vid Jordbruksverket, hälsade samtliga välkomna och särskilt Bo Gertsson som representant för Lantmännen Lantbruk. Följande nya ledamöter, som dock inte kunde närvara, meddelades: Åsa Ahrland - SLU, Fabian Mebus - Riksantikvarieämbetet och Solveig Sidblad - FOR.

Programrådet beslutade att FOR:s mångårige representant Göran Svanfeldt skall avtackas särskilt vid ett senare tillfälle.

2. Genomgång och ev. uppföljning av det föregående mötets minnesanteckningar

Minnesanteckningarna från vårmötet 10 april 2014 på Jordbruksverket i Jönköping gicks igenom och lades till handlingarna.

3. Diskussion med anledning av den externa utvärderingen, och 4. Synpunkter på första utkastet till ny strategi för 2016-2020

I enlighet med beslutet från vårens programrådsmöte öppnade Annett för en diskussion om slutsatserna och förslagen i den externa utvärderingen, gjord av Åsmund Asdal under andra halvåret 2013. Diskussionen kom framför allt att handla om värdet av nordiska utblickar och jämförelser, programrådets framtida roll, nyttjandenaspekter, hur fullständiga inventeringen och insamlingarna kan anses vara samt betydelsen av fortsatt kunskaps- och kompetensutveckling. Flera av synpunkterna kom att relatera direkt till föreslagna delmål i utkastet till strategi, varför punkterna 3 och 4 kom att diskuteras samtidigt.

Bo efterlyste information om lärdomar och erfarenheter som har dragits i de övriga nordiska länderna och Morten framhöll att det kanske vore dags för en ny gemensam översyn av de nordiska programmen (den senaste gjordes 2008). Eva poängterade det nära samarbetet med framför allt Norge och Finland, samt det faktum att det internationella arbetet inte alls hade behandlats i utvärderingen.

Maria, som välkomnade det nya strategiförslaget, menade att det hade varit bra med en förutsättningslös diskussion om programrådets framtida roll. Morten funderade på om det är kanske är programmets struktur som är problemet och pekade på att det nu finns en möjlighet att göra om. Mats framhöll konflikten mellan intresset av att göra (ideella) insatser och andra nödvändiga arbetsuppgifter. Jens betonade skillnaderna i uppdrag och mandat mellan t.ex. det norska genressursrådet och POM:s programråd som en viktig anledning till att ägarskapet kanske saknas.

Bo såg fram emot att nästa fas skulle kunna innebära ökat nyttjande av befintliga genressurser. Eva svarade att verksamheten nu accelererar när det gäller POM:s insamlade växter, men att det måste få ta tid. När det gäller inventeringen och insamlingen menade flera att även om väldigt mycket hade åstadkommit kunde arbetet inte likställas med en regelrätt och heltäckande (botanisk) inventering¹. Frånvaron av insatser på naturvårdssidan när det gäller vilda arter och kulturväxtsläktingar lyftes fram och flera var kritiska mot den totala bristen på engagemang från Naturvårdsverket. Morten menade att NordGen inte har resurser att klara av heltäckande insamlingar av viktiga foderväxter (gräs- och klöverarter) och Sanna beklagade att insamlingar av viktiga inhemska trädslag (ask, alm) inte hade kunnat genomföras p.g.a. resursbrist eller avsaknad av tydligt ansvar. Annett underströk hur viktigt det är att förklara varför insamlingar måste göras och vad konsekvenserna kan bli om de inte genomförs.

Programrådsledamöterna var eniga i sin uppfattning att det inte bara behövs en beredskap för fortsatt insamling utan även konkreta insamlingsaktiviteter (jfr. mål 2, delmål 2.4). Därutöver framhölls vikten av att inte förlora kompetens - t.ex. inom artkunskap - och mål 11 lyftes därför fram som viktigt. I detta mål bör också ingå insatser för att säkerställa fortsatt nationell kompetens kring alla

¹ Kommentar i efterhand av Jens: Detta mål har aldrig formulerats i någon strategi för programmet.

aspekter av förökning, och över huvud taget för att kunna genomföra programmet samtliga planerade aktiviteter och uppfylla målen. Flera ledamöter underströk vikten av samarbete mellan olika pedagogiska aktörer (SLU, Hantverkslaboratoriet, botaniska trädgårdar) där också den ”tysta kunskapen” måste beaktas.

Avslutningsvis väcktes frågan om det inte vore lämpligt med en slutrapport från POM:s fas 2 med slutsatser och rekommendationer. Inget beslut togs om detta.

5. Svensk kulturväxtdatabas, SKUD: status och framtid

Björn Aldén från Göteborgs Botaniska Trädgård gjorde inledningsvis en historisk exposé över utvecklingen av Svensk KULTURVÄXTDATABAS, SKUD och presenterade därefter läget för dagen. Databasen rymmer f.n. ca 91 000 namnposter, 28 000 svenska namn, mer än 12 000 inhemska namn från övriga nordiska länder och ca 4 800 produktnamn. Därutöver har ca 9 000 referenser registrerats. I ett både nationellt och internationellt perspektiv är SKUD en unik resurs. Finansieringen de senaste åren har framför allt kommit från GRO, men även via Landsbygdsprogrammet, SLU och andra externa källor. Medlen har räckt till att säkerställa SKUD:s säkerhet och drift, men inte till att ersätta författarna. För framtiden är fortsatt stabil finansiering och nya medarbetare helt avgörande.

Björn menade att programmet också i fortsättningen bör utgöra en del av SKUD:s fasta finansiering, tillsammans med framför allt branschstöd. Årskostnaden för drift, säkerhetsarbete, uppdateringar och fortsatt inläggning av marknadsnamn uppskattade han till ca 50 000 kr. För perioden 2016-2020 behövs därutöver örönmärkta medel för fortsatt inläggning av nya namndata och revision av namn, samt medel för publicering av historiska namn vilket skulle göra SKUD komplett.

Lena Ansebo öppnade för möjligheten att länka samman NordGens bildarkiv med namnposter i SKUD.

6. Info från aktörerna

LRF/GRO

Ida Backström informerade om att GRO numera heter LRF Trädgård och vars främsta uppgift är att genom ekonomiskt stöd främja olika verksamheter. Ida berättade också att man deltog med stor monter i Elmia Garden i oktober och att pressträffen om Grönt kulturarv®-sorter var mycket uppskattat. LRF Trädgård deltar aktivt i den s.k. FÖRMAKsgruppen (se Evas redovisning längre fram).

Sveriges friluftsmuséer

Maria Nyman-Nilsson kunde notera en påtaglig och välkommen stabilitet i Fredriksdals verksamhet för närvarande. Friluftsmuséerna inom NAMSA har under sommaren träffats på Gotland för att diskutera aspekter kring levande samlingar och bland annat behoven av att föröka växter (t.ex. örter). I samarbete med POM:s sekretariat anordnade Fredriksdal årets träff med klonarkivsvärdarna, och slutligen har man beslutat att, framför allt av sjukdomsskäl, något minska på antalet rosor i trädgården till förmån för andra perenna växter.

De botaniska trädgårdarna

Mats Havström berättade om de botaniska trädgårdarnas fortsatta utåtriktade verksamhet, inte minst inom samarbetet [Swedish Society of Public Parks and Gardens](#) (SSPPG). Inför 2016 planerar trädgården utställningar tillsammans med Gunnebo slott m.fl. Försäljningen av Grönt kulturarv®-perenner går väldigt bra.

Skogsstyrelsen

Sanna Black-Samuelsson inledde med att lyfta fram FAO:s första globala statusrapport över världens skogsgenetiska resurser som en milstolpe med strategiska prioriteringar och många relevanta förslag. Inte minst randpopulationers roll och betydelse understryks. Enligt Sanna handlar det om att synliggöra genetiken och inte bara artmångfalden, samt arbeta in dessa tankar och mål i viktiga styrande dokument. Utgångspunkten är att ”skapa mer verkstad” i skogen och bruka hållbart: frågan är bara hur? Sanna menade till sist att det nu är politiskt gångbart att arbeta för mer bland-/lövinslag i skogen, som en åtgärd för ökad miljöhänsyn efter avverkning.

Lantmännen Lantbruk

Bo Gertsson informerade om Lantmännen Lantbruks engagemang i det nordiska basförädlingsprogrammet *Public Private Partnership in Pre-Breeding* som leds av NordGen. En ny treårig projektperiod har beslutats och företaget deltar där i programmen för vårkorn och engelskt rajgräs. Utöver dessa kommer, liksom tidigare, äpple att omfattas.

Bo tog också upp frågan om det långsiktiga bevarandet av kloner av Salix (insamlat material och föräldrar) som företaget äger. Eftersom det inte är givet att materialet i framtiden ska bevaras av den nationella genbanken har Lantmännen Lantbruk valt att tills vidare skapa en dubblett av materialet som man själv hanterar. Slutligen meddelade Bo att man under hösten till NordGen kommer att lämna över material som ska bevaras i kategorin *Material in Transition*. Detta avser sorter för vilka man fortfarande står som sortägare och som inte får distribueras hur som helst.

NordGen

Morten Rasmussen redogjorde för aktuell statistik när det gäller de svenska samlingarna vid NordGen och hänvisade i övrigt till verksamhetens delårsrapport (se bilaga 1-3). NordGen har infört begränsningar i distributionen av visst material. F.ö. är man aktivt sysselsatt med den nordiska pre-breedingprojektet (se ovan) och Morten räknade med att samtliga ansökningar skulle vara färdigbehandlade innan vinterns slut.

Årni Bragason kompletterade informationen genom att lämna en översiktlig redovisning av läget för NordGen som samnordisk institution (bilaga 4). Den ekonomiska situationen är numera kraftigt förbättrad och stabil, och man räknar med ett eget kapital på ca 5 milj. sv.kr. 2014 präglades av en hög regenerering av samlingarna. Ny svensk ledamot i styrelsen är Fredrik Alfver, med Catharina Stenborg-Blom som suppleant.

7. Info från samordningen

Eva Jansson redovisade aktiviteter inom främst fyra verksamhetsområden: POM i Matlandet, mässor och Grönt kulturarv®, den nationella genbanken samt allmän information.

Kopplingarna till LRF:s projekt *Exceptionell råvara* har vuxit sig allt starkare och Agneta Börjeson har på uppdrag av POM fortsatt samarbetet. Det har bl.a. omfattat smakprovningar av ett fyrtiotal grönsakssorter (bondböna, sockerärt, gurka, rova). POM:s projekt om fröodling och avsmakning av kålrötter har beklagligtvis måst avbrytas p.g.a. att den tidigare projektledaren har lämnat projektet.

Programmet har deltagit med monter och föredrag på Elmiamässan 2014 där också tre nya perenner för Grönt kulturarv® presenterades (bergnepeta 'Linghem', höstflox 'Morfar Albert' och stor kustruta 'Rospiggen'). Inför 2015 är två rosor, tre humlekloner och fruktsorter på gång. Movium kommer under senhösten att ge ut ett faktablad om Grönt kulturarv®, författat av Eva och Elisabet Nilsson (EPS).

Under hösten kommer mycket växtmaterial att planteras i centrala genbanken, bl.a. iris, tulpaner, vegetativt förökade nyttoväxter, ca 150 fruktträd (äpple, päron och plommon/körsbär).

Budgetarbetet inför 2015 har inletts och parallellt pågår en utredning om POM:s sekretariat ska flytta till andra lokaler inom Alnarp. Den utredningen ska vara genomförd innan årets slut. Hemsidan är nu igång igen med nytt utseende och en hel del ny information. En ny bok om den svenska humlesamlingen kommer att publiceras under våren 2015.

Slutligen har mötesverksamheten det senaste halvåret varit intensiv med tre projektledarmöten, norsk-svenskt rosmöte 24-25 juni, möte i POM:s föröknings- och marknadsföringsgrupp FÖRMAK 16 september samt klonarkivsträff på Fredriksdal 1-3 oktober.

8. Information från Jordbruksverket

(lämnad av Jens Weibull)

PRM-förslaget om utsäde och förökningsmaterial

Som bekant röstade EU-parlamentet i juni ned kommissionens förslag om förändringar i lagstiftningen om saluföring av växtförökningsmaterial. Utgångspunkten var att slå samman tolv olika direktiv till en enda sammanhållen förordning. Tveksamheten kring den fortsatta processen har därefter varit stor. Det troligaste scenariot innebär att flera impopulära förslag lyfts ur (bl.a. avsnittet om skogsförökningsmaterial), undantagen för s.k. SME² ändras eller tas bort, kommissionens rätt att utfärda s.k. delegerade akter begränsas, m.m. Ett omarbetat förslag väntas i början av nästa år, men kan möjligen komma redan under sen-

² Small and Medium Enterprises

hösten. Följ gärna eventuella förändringar på kommissionens³ eller Jordbruksverkets⁴ hemsidor.

Regeringsuppdraget om Gastronomiska regioner

Uppdraget, som ska avrapporteras vid årsskiftet, rullar på och är nu inne i ett skede där webbplattformen utvecklas. En testversion ska finnas klar i mitten av november. NordGen har bidragit med bilder. Arbetet har tagit väsentligt mer tid än beräknat.

Nagoyaprotokollet: status

Den 12 oktober trädde Nagoyaprotokollet - CBD:s tillträdes- och vinstdelningsinstrument - i kraft. Samtidigt trädde EU:s förordning 511/2014⁵ också i kraft. Sverige har nu ett år på sig att införliva lagstiftningen. Bland annat ska en ansvarig myndighet utses. Naturvårdsverket har föreslagit att Jordbruksverket bör få detta ansvar, men ännu har regeringen inte beslutat i frågan.

Höstseminarium

Sveriges Utsädesförening och LRF bjuder 28 november gemensamt in till ett seminarium om de olika internationella genpolitiska instrumenten och deras betydelse för växtförädlingen och den gröna sektorn (bilaga 5).

9. Övriga frågor

Behov av informationsmaterial/vandringsutställning

Mats lyfte frågan om behovet av informationsmaterial i samband med olika utställningar som POM:s aktörer ordnar. Det kan t.ex. handla om att utnyttja redan publicerat material, hämta etiketter och liknande från hemsidan, eller producera fröpåsar att kunna dela ut.

Alla programrådets aktörer är självklart välkomna att i tid kontakta Eva när sådant informationsmaterial behövs. På samma sätt kan fröpåsar och broschyrer beställas från NordGen: kontakta Morten i god tid!

10. Nästa möte

Programrådets vårmöte 2015 hålls 16 april i Göteborgs Botaniska Trädgård.

Bilagor: 1. Delårsrapport_2_14.pdf

³ http://ec.europa.eu/food/plant/plant_propagation_material/review_eu_rules/index_en.htm

⁴ <http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/odling/utsadeochsorter/forslagomnyaeregler.4.4bdd0ace12e454f491d80001394.html>

⁵ [...] om åtgärder för användarnas efterlevnad i Nagoyaprotokollet om tillträde till och rimlig och rättvis fördelning av vinster från utnyttjande av genetiska resurser i unionen (<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014R0511&qid=1415285815247&from=SV>)

2. 20141015_Swedish national meeting-MR.pdf (användning och brukarkategorier)
3. Svenska_accessioner_141013.xls
4. 20141016_NordGen_POM_AB.pdf (uppdaterad allmän information om NordGen)
5. Inbjudan till seminarium och rundabordssamtal